

-Araştırma Makalesi-

Hegel’de Bilinç ve Özgürlük İlişkisi Bağlamında Karakter Filmi Üzerine Bir İnceleme

Zeliha Dişçi*

Özet

Modern felsefede “özne” nosyonuyla karşılanan insan, aklıyla diğer varlıklardan ayrılır. Zira aklı sayesinde insan kendini bilir ve bu bilgi etrafında dünyayı kurar. İnsanın kendini bilmesi, varlığını ve yaşamını kurmasında işlevseldir. Aklıyla bedenini kontrol eden insan, varlığını kurarken aynı zamanda varlığını sürdürmesine yarayan özgürlüğünün de sahibi olur. İnşa edilen bir süreç olan yaşamın kuruluşuyla bu yaşamı kuran insan varlığının öz-bilincini kazanarak özgürlüğüne sahip olması arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Aklını kullanarak bedenine ve varlığını sürdürmesine yarayacak her şeye sahip olmaya çalışan insan sahip oldukça diğer insanlar tarafından tanınır. Bu bakımdan hayatta kalmak ile tanınmak aynı şeydir. İkisinin de arkasında büyük bir mücadele vardır. İşte bu mücadeleyi gören G. Wilhelm Hegel, ünlü Tinin Görüngübilimi isimli eserinde insan varlığının tanınma mücadelesi etrafında kurulduğuna işaret eder. Bu mücadele, aklın kendi içinde kendi kendisiyle çatışmasına ve böylelikle varlığını kazanmasına işaret ettiği kadar aklın diğer akıllarla girdiği mücadeleyi imler. İnsan mücadele ederek varlığını kazanır. Söz konusu varlığını kazanma durumu insan bilincinin içinden geçtiği farklı aşamalarla gerçekleşir. Bilincin her aşaması insanın daha fazla özgürlüğe eriştiği noktaya işaret eder. İşte bu çalışma da Hegel’de bilincin ve özgürlüğün kuruluşu bağlamından işaret edilen insan varlığının gelişimini Karakter (Mark van Diem, 1997) isimli filmle birlikte düşünmeyi amaçlar. Filmin baş karakteri Jakob’ın ona zalimce davranan babası ve münzevi bir yaşam süren annesi ile mücadelesi etrafında nasıl varlığını kurduğunu ortaya koyar. Jacob’ın yaşamında her bir unsurun ve evrenin Hegel’in işaret ettiği bilinç, öz-bilinç ve tanınma evrelerinden birine denk geldiğini ileri sürerek bu evreleri Jacob’ın yaşamıyla birlikte açıklar. Bu evrelerden geçerek ilerleyen yaşamın nasıl özgürlüğe açıldığını gösterir.

Anahtar Kelimeler: Öz-bilinç, Özneleşme, Tanınma, Mücadele, Özgürlük.

*Dr.Öğr.Üyesi, Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kars, Türkiye

E-mail: zelihadisci@gmail.com

ORCID : 0000-0001-5650-680X

DOI: 10.31122/sinefilozofi.857121

Dişçi, Z. (2021). Hegel’de Bilinç ve Özgürlük İlişkisi Bağlamında Karakter Filmi Üzerine Bir İnceleme. *Sinefilozofi Dergisi*, Özel Sayı (3), 84-100. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.857121>

Geliş Tarihi: 09.01.2021

Kabul Tarihi: 15.05.2021

-Research Article-

An Investigation On The *Character* Film In the Context of Relation Between Consciousness And Freedom In Hegel

Zeliha Dişci*

Abstract

Human, who is described with the notion of "subject" in modern philosophy, differs from other beings with its reason. Because, thanks to its reason, human knows itself and builds the world based on this knowledge. Self-knowledge is functional in establishing existence and life. While a human, who controls its body with its reason, establishes its existence, it also acquires the freedom that helps it to continue the existence. There is a direct connection between the establishment of life, which is a process of being constructed and acquiring freedom. The free person establishes this life by acquiring self-consciousness. A human who tries to possess its body and everything that helps it to survive by using its reason is recognized by other people as long as it possesses. In this respect, survival is the same as recognition. There is a great struggle behind both. Here, G. Wilhelm Hegel who saw this struggle points out that human existence is established around the struggle for recognition in his famous book called *Phenomenology of Spirit*. This struggle marks the struggle of mind with other minds as much as it indicates the conflict of mind with itself and thus its existence. Human acquires its existence by struggle. The state of acquiring the being in question takes place in different stages through which consciousness overcomes. Each stage of consciousness points to the point at which human reaches greater freedom. Here, this study aims to consider the development of human existence, which is pointed out in the context of the establishment of consciousness and freedom in Hegel, together with the *Character* (Mark van Diem, 1997) film. It reveals how the film's main character, Jacob, built his presence around his struggle with his cruel father and his mother, who lived a reclusive life. By claiming that each element and stage in Jacob's life coincides with one of the stages of consciousness, self-consciousness and recognition that Hegel points to, the work explains these stages together with Jacob's life. It shows how the life that progress through these stages opens to freedom.

Key Words: Self-consciousness, Subjectivation, Recognition, Struggle, Freedom.

*Asist. Prof., Kafkas University, Faculty Of Economics And Administrative Sciences, Kars, Turkey

E-mail: zelihadisci@gmail.com

ORCID : 0000-0001-5650-680X

DOI: 10.31122/sinefilozofi.857121

Dişci. Z. (2021). Hegel'de Bilinç ve Özgürlük İlişkisi Bağlamında Karakter Filmi Üzerine Bir İnceleme. *Sinefilozofi Dergisi*, Özel Sayı (3), 84-100. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.857121>

Received: 09.01.2021

Accepted: 15.05.2021

Extended Abstract

Human, who is given meaning with the notion of "subject" in modern philosophy, differs from other beings with its reason. Because, thanks to its reason, human knows itself and builds the world around this knowledge. To know itself is functional for the human to establish its existence and life. A human, who controls its body with its mind, becomes the owner of the freedom that helps it to continue its existence while establishing its existence. There is a direct connection between the establishment of life, which is a process of being constructed, and human being's possessing freedom by acquiring its self-consciousness. A person who tries to have its body and everything that helps it to survive by using its reason is recognized by other people as long as it possesses. In this respect, survival and recognition are the same. There is a great struggle behind both. G. Wilhelm Hegel, who saw this struggle, points out in his famous book which is called Phenomenology of Spirit that human existence is founded around the struggle for recognition. This struggle marks the conflict of mind with other minds as much as it indicates the conflict of mind with itself and its existence.

Human attains its existence by struggle. The aforementioned state of attaining existence takes place in different stages through which human consciousness passes. Each stage of consciousness points to the point at which human reaches more freedom. Hegel, one of the leading philosophers of modern thought, treats the concepts of consciousness and freedom as an issue proper to humans. He makes sense of the establishment of human existence with the establishment of consciousness and freedom. From the perspective of the thinker, the development of human subjects to the law of existence and self-awareness and liberation are parallel processes. The concretization process of human existence is also equivalent to the formation of character as an issue proper to humans. There is a parallel between the struggles of the human being with the world, other people, and itself during the establishment of the character and the development process of its consciousness. The human who reaches the certainty of its existence as its consciousness develops derives its freedom from this certainty. Freedom becomes the result of this ownership of the human who has its existence.

The Character film, which is directed by Mike van Diem and released in 1997, is an adaptation of Ferdinand Bordewijk's novel of the same name and can be considered as a film that tells the character of the human being, the process of acquiring its existence through the character and sheds light on the process of struggle. In this film, which deals with the process of establishing the free life of a son through the relationships between mother, father, and son, freedom appears as a feature that a person acquires within the scope of the struggle for recognition with other people. According to this study, based on the thoughts of Hegel who points out that the struggle for recognition is an element that connects consciousness and freedom, we can read the process of building the life of Jacob as the process of acquiring self-consciousness and freedom. This study which aims to make sense of what the character film, especially the main hero of the film, that is, Jacob, went through in the context of the relationship between consciousness and freedom in Hegel, shows how the notion of consciousness, which Hegel points out as the first stage in the development of self-consciousness, appears in the film in its first part. It analyzes the role of the film's protagonist Jacob's relationship with his mother in the development of self-consciousness, depending on Hegel's condition of the existence of another self-consciousness for the development of self-consciousness. In the next part, it discusses the struggle between Jacob who had the opportunity to manifest the self by expressing his own will to his mother and father within the framework of the concept of desire that Hegel put forward in terms of the establishment of self-consciousness. It states that this struggle can be considered within the scope of the master-slave struggle, which Hegel refers to passing from consciousness to self-consciousness, and shows the function of Jacob's father in recognition of Jacob as a free personality. According to Hegel, the master-slave struggle, which also expresses the struggle for human recognition, is a war relationship. But for recognition to be achieved, one of the parties must not die. Fearing to lose its presence in the face of the master, the slave appears to have allowed its master to win the war. However, its fearing of master becomes the emotion that initiates its liberation. As a matter of fact, Jacob, who could not kill his father despite all the provocations of his father in the fight, rises in his social, cultural, and economic life after every fight. By humanizing his natural will that keeps humans on a par with animals, through his fear, Jacob reaches the certainty of

his own existence at the end of his struggle. Thanks to this certainty, Jacob becomes free from his father. As a thinking ego, he becomes the sole judge of his life on the one hand, and on the other hand, he finds freedom by establishing a relationship of mutual recognition with other people.

Giriş

Oluş ve bozululardan oluşan yaşam, kendi kendini geliştiren bir bütündür. Yaşamın gelişip ilerlemesinde olumlayıcı ve yadsıyıcı eylemlerin birlikteliği belirleyicidir. Bu hareketler sayesinde yaşam kendi kendini korur, yani yaşam olarak belirme olanağına kavuşur. Yaşam ile benzer şekilde dinginlik ile dinginsizliğin, olumlu ile olumsuzun birlikteliği varlık, yaşamın olduğu yerde bulunur: Varlık, “kendi akışkanlığı içindeki tekil biçimlerin eklemeliğini kendi içinde taşır ve onları ikiye ayırmışlıklarından sürekli olarak çıkarıp kendi içinde geri alır. Yaşamın özü bu devridaimdir” (Heidegger, 2020, p. 244). Yaşamdaki devinim varlığın “boyuna gelişen, ilerleyen bir süreç” şeklinde yorumlanmasına izin verir (Hegel, 2008, p.51; 2011, p. 117). Varlıklar arasında bir varlık olarak insan da yaşamın devinimine ve varlığın işleyişine tabidir. Oluş ve bozululardan devinimi olan yaşamda dinginlik ile dinginsizliğin birlikteliği olarak beliren varlıkla benzer şekilde insan varlığı gelişen, dönüşen bir seyir izler. İnsan varlığının bu seyrine yaşamı olumlayıcı ve olumsuzlayıcı veçheleri bulunan etkinlikleri, bizatihi insan varlığının eylemsel niteliği damgasını vurur. Etkinlikleriyle yaşamını kuran insanın gelişimi ve dönüşümü aynı zamanda varlığı kazanma sürecine denk düşer. Varlığı kazanma ise insanın kendi varlığının kesinliğinin bilincine varması ve söz konusu kesinliğin diğer insanlar tarafından tanınması ile eşgüdüm halindedir. İşte bilinç ve özgürlük, söz konusu bu sahiplik sürecinin temel iki kavramı olarak bu noktada anlamını bulur.

Modern düşüncenin önde gelen filozoflarından Georg W. F. Hegel, bilinç ve özgürlük kavramlarını insana özgü bir mesele olarak ele alır. Ünlü *Tinin Fenomeolojisi* isimli eseri başlı başına bilincin deneyiminin gelişimsel olarak ele alındığı bir yapıt olarak belirir (Türkyılmaz, 2011, p. 201). İnsan varlığının kuruluşunu bilincin ve özgürlüğün kuruluşuyla birlikte anlamlandırır. Düşünür açısından varlığın yasasına tabi olan insanın gelişmesi kendi bilinç ve özgürlüğüne kavuşması anlamına gelir (Hegel, 2008, pp. 51-2). İnsan varlığının somutlaşma süreci aynı zamanda yine insana özgü bir mesele olarak karakterin oluşumuna denktir. Karakterin kuruluş sürecinde insanın dünyayla, diğer insanlarla ve kendisiyle girdiği mücadeleleri ile bilincinin gelişim süreci arasında bir paralellik bulunur. Bilinci geliştikçe kendi varlığının kesinliğine erişen insan, bu kesinlikten özgürlüğünü türetir. Mike Van Diem’in yönettiği, 1997 yılında gösterime giren, Ferdinand Bordewijk’in aynı isimli romanının uyarlaması olan *Character (Karakter, Mike van Diem, 1997)* filmi, insanın karakterini, karakteri üzerinden varlığını kazanma sürecini anlatan, söz konusu mücadele sürecine ışık tutan bir film olarak bu minvalde ele alınabilir. Anne, baba ve oğul arasındaki ilişkiler üzerinden oğulun özgür yaşamını kurma sürecini işleyen bu filmde özgürlük, bir kişinin diğer insanlarla girdiği tanınma mücadelesi kapsamında elde ettiği bir özellik olarak belirir.¹ Bu çalışmaya göre, tanınma mücadelesinin bilinç ile özgürlüğü birbirine bağlayan bir unsur olduğuna işaret eden Hegel’in düşüncelerinden hareketle *Karakter* filminin kahramanı Jacob’ın yaşamını inşa sürecini aynı zamanda kahramanın öz-bilincini ve özgürlüğünü kazanma süreci şeklinde okuyabiliriz. *Karakter* filminin, özellikle de filmin temel kahramanı olarak Jacob’ın yaşadıklarını Hegel’de bilinç ve özgürlük ilişkisi bağlamında anlamlandırma amacından yola çıkan bu çalışma, ilk kısmında, Hegel’in öz-bilincin gelişimindeki birinci aşama olarak işaret ettiği bilinç mefhumunun filmde nasıl görüldüğünü gösterir. Hegel’in öz-bilincin gelişimi için başka bir öz-bilincin varlığını şart koşmasına bağlı olarak filmin kahramanı Jacob’ın öz-bilincinin gelişmesinde annesi Joba’yla ilişkisinin rolünü analiz eder. Bir sonraki kısımda annesine karşı kendi isteğini belirterek benliğini ortaya koyma imkânı bulan Jacob’ın babası Arend ile girdiği mücadeleyi Hegel’in öz-bilincin kuruluşu açısından öne çıkardığı istek kavramı etrafında tartışır. Bu mücadelenin Hegel’in bilinçten öz-bilince geçişte değindiği

¹ Hegel’de bilincin deneyimi, onun kendi kendini deneyimlemesidir. Kendi kendini deneyimleme, bilincin kendi içinde bölünmesinden kaynaklanır (Türkyılmaz, 2011, p. 201). Ünlü köle ve efendi konuları da gerçekte bölünen bilincin iki yanına işaret eder. Hegel’in bilincin deneyimine dair anlatısı, bilincin içsel gelişiminin yanı sıra insanlar arası ilişkiler üzerinden insan varlığının kuruluşuna dair antropolojik bir bakış açısı içerir. Bu çalışmada takip edeceğimiz bakış açısı da bilincin salt kendi içindeki hareketinden ziyade diğer insanlar ve dolayısıyla bilinçlerle karşılaşmasıyla kurulan antropolojik bakış açısı olacaktır.

efendi-köle mücadelesi kapsamında düşünülebileceğini belirtip, babasının Jacob'ın özgür bir kişilik olarak kendini ortaya koymasındaki işlevini gösterir.

Bilinçten Öz-bilince Geçiş

Karakter filminin temel kahramanı olan Jacob'ın filmin başından sonuna kadar çizilen portresine bakıldığında, isteyen ve ne istediğini düşünen insanı somutlaştırdığı görülür. Düşünmek, hesap yapmaktır. İnsan, yaptığı hesaba göre, yani düşünceleri ışığında yaşamını şekillendirir. Jacob'ın söz konusu düşüncelerinin belirmesinde, onu hesap yapmaya götüren şeylerin başında yaşamındaki insanlarla ilişkisi belirleyicidir. Önce annesi, ardından yaşadığı sosyal ortam ve en nihayetinde babası ile ilişkisi istek ve düşüncelerini harekete geçirip olduğu kişi olmasına katkıda bulunur. Jacob'ın avukat olduğu, babası tarafından tanındığı son durumu onun yaşamında kat ettiği yol kadar bilinç ve özgürlük durumu hakkında da bir bilgi verir. Diğer bir deyişle, Jacob'ın toplumda saygı gören bir kişi haline gelmesi ile içinde bulunduğu bilinç durumu arasında doğrudan bir bağlantı bulunur. Düşünce tarihinde bu bağlantıya dikkat çeken bir figür olarak öne çıkan Hegel'in de işaret ettiği gibi, tanınma insanın gelişimiyle ilgili bir kavramdır (Bumin, 1998, p. 15). İnsanın gelişmesi ise sadece bilinç olmaktan çıkarak öz-bilinç haline geldiği bir sürece tabidir. Hiçbir şeyi olmayan annesinin güdümündeki küçük Jacob'ın hem babası hem de toplum tarafından tanınan kültürlü bir insan haline gelmesi için bilinçten öz-bilinç aşamasına geçmesi gerekir. Bunun kendiliğinden olamayacağına, öz-bilince ulaşabilmede bilince isteğin eşlik etmesi gerektiğine işaret eden Hegel ile benzer bir şekilde, Jacob'ın saf bilinçten öz-bilince geçmesinde çocukluğundan itibaren açıkça görünür olan idealist, meraklı, öğrenmeye açık ve dış dünyayı şekillendirmeye dönük isteği etkindir. Fakat bu isteğin etkinleşmesi için babasının isteğiyle karşılaşması zorunludur.

Karşılaşma, insanın kendi bilinç ve özgürlüğüne kavuşmasında belirleyicidir. İnsan varlığının gelişiminin diyalektik bir süreç olduğuna işaret eden Hegel açısından insan, gelişimin ilk aşamasında kendi kendisiyle sınırlıdır. Henüz bir olanaklar alanı olup, saklı gücünü gerçekleştirmeye geçmemiştir (2008, p. 52). Şeyler arasında bir şey, nesne olmak, insan bilincinin temelidir (Buck-Morss, 2009, p. 54). İnsan, öncelikle dış dünyanın bilincidir. Dış dünyanın bilinci olmak, insanın anlamı bir söylemle açığa vurma kapasitesine işaret eder (Kojeve, 2015, p. 36). Söz konusu açığa vurma durumu, insanın kendini "Ben" olarak kavraması sayesinde mümkün olur. Kendini "Ben" olarak adlandırmak, düşünen, varlığı açıklayan bir varlık olarak insanın aynı zamanda düşündüğünü, varlığı açıklayan varlığını, yani kendisini de kavramasıdır. İnsanın açıkladığı varlık, dış dünya adını alırken, dış dünyanın karşıtı olarak konumlanan varlık "Ben" olur (Bumin, 1998, pp. 29). Varlığın sözle açıklanması aşamasını "bilinç" olarak adlandıran Hegel'e göre bilinç, öz-bilinçten önce gelir. Bilinç, *Bendir*, başkası değil (Hegel, 2011, p. 73). Diğer bir deyişle, bilinç aşamasında henüz varlık bölünmemiştir. Kendi içinde bütünlüğünü henüz koruyan bilinç, seyir halindedir: Dış dünyayı görür, duyar ve algılar. Duyusal özelliği onun yanılığlara açık olmasını doğurur (Hegel, 2011, p. 85). Bilinç, doğanın sonsuz ihtişamı karşısında izleyicidir. Doğanın bir parçası olan bilinç, kendinin bilincinde değildir. Bilinç aşamasında insan nesneden söz eder, ama "Ben" diyemez. Yani kendinden söz edemez. Bu durumda bilinç, "bilidiğine raptedilmiş ve yakalanmış kalan bilme" şeklinde tanımlanabilir (Heidegger, 2020, p. 21). Jacob'ın dünyaya geldikten sonraki ilk yılları bilinç çerçevesinde anlamını bulur. Arend ile evlenmeyip, kendi başına yaşam kurma kararını almış olan Joba ile Jacob'ın çocukluk yıllarındaki ilişkisinde belirleyici olan Joba'dır. "Ben" demeyi başaran Joba karşısında Jacob, dünyanın bir parçası olup, annesini ve dolayısıyla dünyayı izlemektedir. Çocukluk yıllarının başlangıcındaki Jacob, "şeylerin dolaysız varlığına dair basit bir farkındalık" (Pinkard, 2012, p. 200) olarak bilincin taşıyıcısından fazlası değildir. Buna rağmen büyüdükçe, diğer şeylerle ve insanlarla karşılaştıkça, yani deneyimledikçe Jacob'ın bilinç aşamasında kalması imkansızlaşır.

İnsan her zaman salt düşünce aşamasında kalmayıp, özünün eylem olması gereği, gerçeklik kazanmak üzere kendi kendinin dışına çıkar (Hegel, 2008, p. 52). İnsanın verili

durumunu aşmaya dönük bu eğilimi onu bilinçten öz-bilinç konumuna taşır. Öz-bilinç olmak, anlamı söyleme açığa vuran, yani dış dünyanın bilincinde olan insanın bizatihi kendisinin varlığını açığa vuran bir varlık olmasına, kendinin bilincine erişmesine işaret eder (Kojève, 2015, p. 37). Öz-bilinç, kendi kendinin ayırt edilmesi olarak bir 'başkası'nın bilincidir (Hegel, 2011, p. 114). Bir başkasının bilinci olan öz-bilinç, kendi başkalığında kendi kendinin bilincidir (Hegel, 2011, p. 111). Öz-bilinç için, 'ayırt etmek' anlamıyla bilinci zorunlu gören Hegel açısından tek başına bilinç öz-bilince yol açmaz. İnsanın dış dünyayı seyretme durumundan, yani pasif varlık halinden çıkması, benden bağımsız bir şeyi olumsuzlaması, yani etkin hale gelmesi gerekir. Olumsuzluk Ben'in itici gücü olup, özne olarak belirmesini sağlar (Hegel, 2008, p. 66). Etkin olma olarak öz-bilinç, "Ben, Benim" diyebilmektir (Hegel, 2011, p. 117). İnsanın varlığını ileri sürmesi anlamına gelen "Ben, Benim" diyebilme gücü olan öz-bilincin varlığı bir başkasının varlığını gerektirir. Kendine özdeş ya da yalın evrensel olan Ben karşısında öz-bilinç, kendini ona bağımsız bir yaşam olarak gösteren "başkası'nın ortadan kaldırılması yoluyla kendi kesinliğini kurar (Hegel, 2011, p. 118). Öz-bilincin başkasına bu bağlılığı onu istek kavramıyla birlikte düşünme olanağını yaratır.

Bilinçten öz-bilince erişme yolunda insanı, "Ben, Benim" demeye, yani kendinden söz etmeye iten şey istektir. Öncelikle yemek yeme, barınma vs. olarak istek, insanı kendine geri döndürür. İsteği dile getirmek için ben demek zorunludur. Sadece nesneyi seyretmekten fazlası olarak insan, artık istek ile birlikte, nesneyi tüketir, kendinin kılar (Hegel, 2011, p. 118). Söz konusu bu istek, Joba'nın evlenmeden onunla birlikte olan efendisi Arend'ten hamile kalması ve kendi yaşamını kurma sürecinde görünür. Joba, o vakte kadar efendisinin güdümünde, onun istekleri doğrultusunda yaşar. Fakat çocuğu Jacob ile birlikte efendisinin isteğinin karşısına kendi isteğini çıkarır. Efendisinden habersiz bir şekilde evden ayrılır ve çocuğuyla kendine bir hayat kurar. Efendisi ona kendisiyle evlenmek istediğini belirten sayısız mektup yollar. Efendisine ihtiyacı olmadığını belirten Joba, bu mektupların sonuncusuna "süresiz red" yanıtını vererek kendi isteğini ifade eder. Joba açısından efendisinin hizmetçisi olmaktan çıkıp çocuğuyla kendi yaşamını kurması, Hegel'in isteğin bilinci dediği şeyi yansıtır. İstek, insanın sadece nesneyi seyretmekten çıktığı, onun üzerinde etkide bulunup kendinin kıldığı bir aşamadır. Verili olanı dönüştürmenin başlangıcıdır (Bumin, 1998, p. 31). İstekten kaynaklanan eylem, olumsuzlayıcıdır (Hegel, 2011, p. 121). İstek ile birlikte olumsuzlanan, yıkılan nesnel/dış/yabancı yerine onu kendi gerçekliğine dönüştürerek, kendine mal ederek, içselleştirerek kişinin öznel gerçekliği geçirilir (Bumin, 1998, p. 31). Söz konusu bu değişikliğin izi Joba'nın evliliği reddeden tutumundaki süreklilikte belirir. Jacob'ın babasının yanı sıra onunla evlenmek isteyen başka birinin ortaya çıkması üzerine Joba, bulunduğu yerden taşınır. Ev değiştirme tutumu Joba'nın Jacob ile olan hayatının ilk yıllarına damgasını vurur. Oturdıkları mahallede tek başına büyüttüğü oğluna ve kendisine mahallelinin hakaretleri yüzünden burayı da terk eder. Sürekli olarak koşullarını reddeden ve yeniden başlama iradesi gösteren Joba, Hegel'in istek dediği şeyi somutlaştırır. Dahası "Ben" demenin sadece sözle olmayacağını suskun bir şekilde sürdürdüğü yaşamında gösterir. Onun eylemleri, dış dünyanın yerine kendi gerçekliğini yerleştirme girişimlerinin ifadesidir.

İnsanın gelişiminde belirleyici olan ilişkilerin başında ebeveyn ve çocuk ilişkisi gelir. Bu ilişki Hegel'de ilk belirgenim olarak öne çıkar. Aile ilişkisi de olan bu durumda özneler birbirlerini karşılıklı olarak severler. Birbirlerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılarlar (Honneth, 2016, p. 44). Jacob'ın ebeveyni olan annesi ile ilişkisinde ise sevgiden ziyade Jacob'ın varlığına karşı bir duyarsızlık olarak da okunabilecek sessizlik hakimdir. Jacob, annesinin kendi varlığı ve yaşadıkları karşısında sessiz kalmasına çocukluk döneminden itibaren anlam veremez. Büyümeye başladıkça Joba'nın sessizliğini bozma girişimlerinde bulunurken bilinç düzeyinden öz-bilinç düzeyine geçişinin sinyallerini verir. Diğer bir deyişle, dünyaya geldiği ilk yıllarda sadece bilinç düzeyinde bulunan, Joba'nın güdümünde yaşayan Jacob'ın bilinçten öz-bilince geçişi çocukluk yıllarından itibaren görünür olur. Annesine ve kendisine hakaretler eden mahalle çocuklarıyla kavga ettiğinde annesinin kendisiyle konuşmayı kestiğini fark

edip kendi kendine “bir daha böyle kontrolsüz olmayacağım” diye söz verir. Çünkü annesini kırdığını düşünür. Bu şekilde artık “Ben” demeye başlayan Jacob, ev içinde annesiyle ilişkisinde de bunu gösterir: Yeni taşındıkları evde bir çuvalın içinde buldukları, sadece T harfine kadar olan ansiklopedileri atmak yerine annesiyle temizleyip okumaya başlar. Yabancı dildeki bu kitapların resimlerini, kelimelerini incelerken bilgisini artırır, dili sökmeye başlar. Kendi gelişimine duyduğu sevinç karşısında annesinin sessizliği Jacob tarafından “karakterlerinin zıtlığı” olarak yorumlanır. Hegel’de insanın insan haline gelmesi açısından “olumsuzlama”, “mücadele”, “dönüşüme uğratma”, “çalışma” ve “keşfetme” gibi öğeler belirleyicidir (Kojève, 2012, p. 14, 20). Bu öğelerin temelinde eylem bulunur. Jacob’ın annesinin sessizliğini yorumlama, bozma ve kendi varlığını ortaya koymaya dair eylemleri Hegel’de işaret edilen insanı oluşturan öğelerin somutlaşmasını ifade eder. İnsanın maruz kaldığı olumsuzlanma, pratik mücadelesini güdüler (Honneth, 2016, p. 223). Jacob’ın kendini geliştirmeye dönük bu eylemleri, annesinin sessizliğine ve yaşadığı mahalledeki arkadaşlarının ona ettiği hakaretlerle belli ettikleri onu saymama, tanımama halinden kaynaklanır.

İsteğini ifade etmeye başlayan, böylelikle “Ben” diyen Jacob’ın bu tavrı, annesinin güdümünden çıkmaya başlamasıyla iyice yoğunlaşır. Sahilde annesiyle yürürken babasını gördükleri zaman Joba hiç kulak asmadan yollarına devam etmelerini söylerken, Jacob annesini dinlemez. Rıhtımda bekleyen babasını takip eder. Bu sırada hırsızlık yapan küçük çocukların arasında kalır ve polisler yakalanır. Götürüldüğü karakolda polisin cinsel saldırısına uğrar. Oradan kurtulmak için babasının adını verir. Saygın biri olan babası karakola çağrılır, fakat karakola gelen baba Jacob’ı tanımadığını belirtip oradan ayrılır. Bunun üzerine cinsel saldırısı Jacob’ın savunmasızlığı sebebiyle artan polis karşısında Jacob, onun burnunu ısırarak oradan kaçır. Annesinin sözünü dinlememesinden polisle mücadelesine, bütün bu sahnelerde Jacob’ın “Ben” deyişinin sesi duyulur. Bu ses, karakoldayken yaşadığı duruma duyarsız kalan babası karşısında annesinin “ona muhtaç değiliz” yargısını onaylamasıyla devam eder. Yine benzer şekilde küçüklüğünden beri hiç bırakmadığı okuma alışkanlığını taçlandırdığı avukatlık okulunu okumasında da aynı istek etkilidir. Böylelikle annesine bağlılığını aşmaya başladığının işaretlerini veren Jacob, kendisini annesinden bağımsız bir varlık olarak ayırt etmeyi öğrenir. Heidegger’in (2020, p. 114) Hegel’de Ben’in varlığını ortaya koyma şekline dair düşünceleriyle uyumlu bir şekilde, Ben’in edimselliğini, kendisini ‘Ben, Benim’ diyerek kendinden ayırt etme anlamına gelişini somutlaştırır.

Joba’nın ve Jacob’ın kendi yaşamını kurmasına olanak tanıyan istek, salt yeme içme gibi hayvani ya da biyolojik istekten fazlasıdır. İnsanı insan yapan bir özelliğe sahiptir. İnsanı insan yapan şey, kartezyen düşüncenin işaret ettiği gibi, kendi kendinin farkında olmaktan ziyade insanı hayvandan farklılaştıran bu isteğidir. İnsanın hayvandan farklılığı etrafında istekleri birbirinden farklılaştıran Hegel’e göre, yeryüzünde iki tür istek bulunur: Hayatın korunmasına dönük eylemlere olanak tanıyan, hayatın korunmasını ifade eden hayvansal istek ve hayatı başka bir değer uğruna yitirmeyi göze alan istek. İşte bu ikincisi insanlaştırıcı istek olarak birincinin yönetilebilir hale gelmesi ve aşılmasıdır (Bumin, 1998, p. 39). Çocukluğundan beri sürdürdüğü hayatta kalma mücadelesinde Jacob’ın isteği salt biyolojik, hayvani isteklerini aşar. Kendini toplumsal açıdan belirli bir konuma gelmiş olarak hayal eden Jacob, buraya gelmek için elinden geleni yapar. Bu mücadelede önceleri annesinin güdümünden çıkma, yani hayatta kalmaya dönük istekten fazlası olan özgürlük isteği etkindir. Fakat özgürlüğün iki koşulu bulunur: Babasına itaatten kurtulmak ve toplum tarafından tanınmak. Bu nedenle hayata hızlı bir şekilde atılan Jacob, okulunu yarım bırakıp iş dünyasına girer. Sürekli iş değiştirip, para kazanmaya çalışırken özgür bir yaşam kurmayı dener. Ne var ki, bu ilk deneyiminde işsiz kalarak isteğini gerçekleştiremeden annesinin yanına geri döner. Oysa Jacob’a göre, annesi onun “daha çok dışarı çıkıp basamakları tırmanması gerektiğini” düşünmektedir. Bu düşünce Jacob’ın borçlanmasına sebep olur ve kendi işini kurmasını sağlar. Böylelikle borç aldığı kurumun sahibinin babası olduğunu bilmeden babasıyla iletişime geçer. Bir süredir hayatından çıkarmasına rağmen varlığı hep aklında olan babası bu sayede Jacob’ın isteğinin karşısında

konumlandığı ve mücadele içinde olacağı bir başka istek olarak kendisinin hayatındaki yerini alır. Artık Jacob'ın diğer insanlar tarafından tanınmasının, özgürlüğüne erişmesinin bedeli babasının isteğiyle mücadele etmek ve daha çok çalışmaktır.

İsteklerin Mücadelesi ve Tanınma Problemi

Hegel düşüncesinde insan, eylemleriyle tanımlanır. Kendiliğinden vuku bulmayan insan etkinliklerinin arkasında bilincin yanı sıra istek bulunur. İstekleri sayesinde kendinin bilincine erişme yolunda ilerleyen, varlığını "Ben" diyerek ortaya koymaya başlayan, yani eylemde bulunan Jacob, isteğinden doğan eylem ve etkinlikleriyle bilinip tanınmadığı dünyadaki pozisyonunu tersine çevirmeye başlar. Bu, insanın başkalarına yönelme, onlarla anlaşmaya girme eğilimi nedeniyle böyledir. İnsan başkalarına yönelir, çünkü elde edeceği bilinçler ortaklığıyla varoluşuna erişme olanağına kavuşur. İnsanın kendini gerçekleştirme anlamına da gelen bu durumda, Hegel'in de işaret ettiği gibi (2008, p. 71), insan duyumda kalan ve duyum yoluyla anlaşabilen hayvansal yönünü aşar. Başkasına yönelerek insan öz-bilince kavuşma noktasına gelir. Zira öz-bilinç, Hegel'in sözleriyle, "bir başkası için kendinde ve kendi için olduğunda ve olması yoluyla kendinde ve kendi içindir; eş deyişle, ancak tanınan bir şey olarak vardır" (2011, p. 122). Varlığı bir başkasının varlığını gerektiren öz-bilinç için başkasının anlamı bilinip tanınan bir varlık haline gelme olanağıdır (Houlgate, 1998, p. 92). Başkası insan bilincini kendinin dışına çıkarır. Kendinin dışına çıkmak, başkasının isteğini istemektir. İnsanca bir istek olan ve aynı zamanda tanınma isteği anlamına gelen bu istek, bilinip tanınma anlamıyla başkasının isteğini istemektir. Tanınma sürecinde kendi dışına çıkmış haldeki öz-bilinç önünde başka bir öz-bilinci bulur. Başkasının varlığı, öz-bilincin kendini başka bir varlık olarak bulmasına neden olduğu için öz-bilinç kendini kaybeder (Hegel, 2011, p. 123). Kendini bulmanın, kendi varlığından emin olmanın yolu başkasının veyahut ötekinin tanınmasına ulaşmaktır.

Yalın istekten farklılaşan ve insanın varlığını gerçekleştirme olanağı olarak Hegel düşüncesinde beliren isteği istemenin insan oluşturu, insanı insan haline getiren bir etkisi bulunur. İnsanı salt bilen bir varlık olarak değerlendirmeyen, istek üzerinden insanın arzularını ve duygularını dikkate alan Hegel, benliğin öz-bilincine istekle ve istekte ulaştığını düşünür (Kojève, 2015, p. 13). Kendini kabul ettirme isteği ve ondan kaynaklanan eylemler öz-bilinci kurar. Öncelikle kendinin bilincinde olma anlamına gelen öz-bilinç, bilinç için mevcut olan nesnelere varlığına göre daha yüksek bir edimsellik (Heidegger, 2020, p. 226). "Kendinin kendi olmaklığının, kendi müstakilliği içinde elde edilmesidir" (Heidegger, 2020, p. 231). Sadece verilmiş olanı istemekle sınırlı hayvansal istek karşısında "kendinin kendi müstakilliğinin" elde edilmesi amacıyla bir başkasının isteğini istemeye yönelmek insanın başka bir öz-bilinçle karşı karşıya gelmesine neden olur. İki öz-bilincin iki ayrı konumu işgal ettiğine işaret eden Hegel açısından işte isteğin geçirdiği bu nitel dönüşüm efendi ile kölenin ortaya çıkması, insanın insan haline gelme sürecinin yoğunlaşmasıdır. İsteklerin mücadelesinde "ortaya çıkış halindeki insan, hiçbir zaman tamamlanmış insan değildir; her zaman, özsel ve zorunlu olarak ya efendi ya da köledir" (Kojève, 2015, p. 81). Bu minvalde Jacob'ın insani bir varlık haline gelmesinde, yani öz-bilincini kazanmasında kendi gerçekliğini yaratabilme kabiliyeti etkindir. Kendi gerçekliğini yaratabilmek için kendini bilmek anlamındaki öz-bilinç zorunludur. Jacob, büyüdükçe kendi yaşamının sahibi haline gelmek ister. Kendi yaşamının sahibi haline gelmek, dışsal bir nedene boyun eğmeyi ve boyun eğişin getirdiği özgürlükten mahrum oluşu sonlandırmaktır (Gros, 2020, p. 31). Bu nedenle Jacob, öncelikle annesinin güdümünden çıkmayı arzular. Fakat bu arzusuna daha sonraları babasının güdümünden kurtulma arzusu eşlik eder. Bu arzu ekseninde Jacob iş dünyasına girip, özgür ve saygın bir yaşama sahip olma hayalini kurar. Fakat onun hayallerinde ve hayallerine dönük yaşamı işleyen olumsuzlayıcı eylemlerinde kendisiyle bir "yabancı" olarak her zaman karşılaşmayı seçen babasının isteğiyle girdiği mücadele belirleyici olur. Hegel'de bu belirleyicilik, öz-bilincin kuruluşunda, insanın kendi varlığını ele geçirme isteğiyle giriştiği eylemler kendisine olduğu kadar ötekine de yönelik olmasıyla ifade edilir (Houlgate, 1998, p. 94).

Öz-bilincini kazanarak insan olma sürecine asıl olarak babasının isteğini isteyerek giren Jacob ile babası arasındaki ilişki, tanınma mücadelesi bağlamında karşılaşılan iki isteği temsil eden efendi ve köleninki gibi (Hegel, 2011, p. 126; Kojève, 2015, p. 80-81), eşitsiz bir ilişkidir. Babasının kendinin bilincinin özerkliği onu efendi konumuna yerleştirirken, Jacob'ın bilincinin babasına bağımlılığı onun köle konumunu işgal etmesine neden olur. Babasıyla mücadeleye girmesinin nedeni onun tarafından tanınmaktır. Jacob'ın söz konusu tanınma arzusu öz-bilincinin kuruluşunun önemli bir uğrağıdır. Efendi olmak kendi için var olduğunun bilincinde olmayken, kölelik kendi için değil bir başkası için var olma halidir. Efendi, bir başka bilinç yoluyla kendiyi dolayımlanır. Böylelikle kendi için var olan bilinç olur (Houlgate, 1998, p. 95). Fakat efendinin dolayımlandığı diğer bilinç, bağımlı bir var oluşa sahiptir.

Hayata başladığında annesinin güdümünde olan Jacob, annesi ve babası karşısında öz-bilincini kurduğu bir mücadelenin nesnesidir. Joba'nın efendinin/babanın güdümünden çıkıp, Jacob üzerinde tek hak sahibi olarak kendisini görmesini Jacob'ın babasından, yani Arend'ten kaçış eylemlerinde, çocuğuna kendi soyadını vermesinde ve evliliği reddetmesinde görürüz. Lakin bu isteği Jacob tarafından, Jacob'ın öz-bilincinin kuruluş sürecinde kesintiye uğratılır. İsteğini annesine karşı dile getirerek "Ben" demeyi başaran Jacob, annesinden uzaklaşırken babasına yaklaşır. Babasıyla girdiği mücadelede varlığını ona kabul ettirmeyi arzular. Varlığını kabul ettirmek, bir saygınlık ve onur mücadelesidir. Arkasında kişinin kendi varlığını, özelliklerini olumlaması yatar. Kişinin kendi kendisiyle kurduğu bu olumlayıcı ilişkinin olanağı "yalnızca başka özneler aracılığıyla gerçekleşen onaylayıcı tanınmaya bağlıdır" (Honneth, 2016, p. 51). Onaylayıcı tanınma arzusu özneler arası olması sebebiyle, Hegel'in de işaret ettiği üzere, efendi ve köle ilişkisiyle sonlanır. Bu ilişki üzerinden taraflar varlıklarını, onurlarını ve tanınmaya değer kişiliklerini kurarlar. Mevzu bahis kuruluşun bedeli hayatını tehlikeye atacak bir mücadeleye girmektir.

Jacob'ın kendini kabul ettirme uğruna savaşı, babasına karşıdır. Jacob'ın babasıyla girdiği tanınma mücadelesinin sebebi, çocukken yüzleştiği bir gerçekte gizlidir. Çocukken bir sebeple polislerin eline düşmesi karşısında ilk kez babasına ihtiyaç duyan Jacob, polisleri yakını olarak onun adını verir. Babası ise polislerin elinden Jacob'ı kurtarmak yerine onu tanımadığını söyler. Böylelikle hep uzaktan gördüğü, fakat hiç temas etmediği oğlu Jacob'ın varlığını somut olarak tanımadığını belirtir. Bunun üzerine Jacob, küçüklüğünden beri babasına ihtiyaçlarının olmadığını ileri süren annesini onaylayarak artık ona muhtaç olmadıklarını kabul eder. Yaşamının ilerleyen zamanlarında kendi bağımsız ya da "müstakil" hayatını kurmak üzere girişimde bulunur. Küçüklükten beri peşinden gittiği avukatlık hayalini, hayata atılmak üzere, bir kenara bırakır. Okulundan ayrılıp, çeşitli işlerde çalışır. En son iş kurmak üzere bir kurumdan kredi alır. İşte bu noktada uzun zamandır görmediği babasıyla yolları yeniden kesişir. Zira krediyi veren kuruluş babasınınındır. Söz konusu kurumdan krediyi alan Jacob, annesinden özgürleşirken bu sefer de babasına bağımlı hale gelir. Annesine karşı özgür varlığını kurmak isteyen Jacob, girdiği iş dünyasında aynı zamanda bu kez babasına karşı bir mücadeleye girişir.

Öz-bilinci ve özgür varlığı kuran, insanı insan haline getirmesi bakımından Jacob açısından önemli olan tanınma mücadelesinde iki bilinç herhangi bir mal ya da mülk için değil, kendi varlığını diğerine kabul ettirmek, yani saygınlık veyahut onur için hayatını tehlikeye atar. Hegel'in de belirttiği gibi, "yaşamını hiç tehlikeye sokmamış birey hiç kuşkusuz kişi olarak tanınabilir; ama bağımsız bir öz-bilinç olarak tanınmışlığın gerçekliğine erişemez" (2011, p. 125). Bu nedenle bir öz-bilinç olarak tanınmak, özgür ve onurlu yaşamını kurmak üzere Jacob, yaşamını tehlikeye atmalıdır. Bir nesne ya da eşya olarak kölenin insan haline gelmesi yaşamı karşısında özgürlüğünü seçmesine bağlıdır (Buck-Morss, 2009, p. 55). Özgürlük salt doğal olandan farklı bir şeydir. İnsan doğal ihtiyaçlarını herhangi bir engelle karşılaşmadan giderebildiği bir yerde özgür olamaz. Özgürlük, yaşamı sürdürmeye yarayan ihtiyaçların giderilmesinden fazlasına işaret eden bir kavramdır (Fraser, 1998, p. 168). Özgür bir varlık olarak kendisini ortaya koyabilmek üzere Jacob da salt fiziksel bir varlık

olmaktan fazlası olduğunu, dolayısıyla gerçek değerini göstermelidir. İnsanın “kendi kendini kavrayışının yaşamdan daha önemli olduğuna karar vermesi” (Pinkard, 2012, p. 201) ile açığa çıkan bu aşamada Jacob’ın babası ile ilişkisi yaşam/ölüm mücadelesine bürünür. Babasıyla girdiği borç ilişkisini babası karşısında kendi varlığını kurmak üzere fırsata çeviren Jacob, ilk iş yeri açma girişiminin iflasla sonlanmasından sonra bir avukatlık bürosunda asistan olarak işe başlar. Babasının şirketi borcunu tahsil etmek istediği için piyasa değerine sahip hiçbir şeyi olmayan Jacob’ın annesinin evine haciz gönderir. Bu noktada “sana muhtaç değilim, iflası tercih ederim” diyerek babasıyla karşı karşıya gelen Jacob, daha sonra iflas bildirimini yoluyla babasına borcunu taksitler halinde öder. Bunun anlamı, Jacob’ın borcu sebebiyle babasının hesabına çalışmaya, onun için yaşamaya başlamasıdır. Jacob’ın söz konusu bağımlılığı onu babası karşısında köleleştirir. Ücret kavramı aralarındaki ilişkinin niteliğini ele verir. Baba ile oğulun kurduğu ilişki, efendi olan babanın, köle olan oğlu Jacob’ın emeğinin karşılığı olan ücreti üzerinden sürer. Yani, baba oğluya borç etrafında dolaylı bir ilişkide kalır. Dolaylı ilişki, efendinin köleyi köle olarak tutma olanağına kavuşmasına işaret eder (Hegel, 2011, p. 127).

Bir süre sonunda Jacob babasına olan tüm borcunu öder. Tam babasından kurtulmuşken ve avukatlık bürosunda her şey yolunda iken, Jacob babasından beklenmeyen bir şekilde yine borç ister. Zira daha önce babasıyla olan mücadelesi Jacob açısından tanınma ile sonuçlanmamış, Jacob’ın mücadelesi yarım kalmıştır. Bu nedenle babasıyla mücadele etme isteği henüz kaybolmayan Jacob, “onu yenmek istiyorum” diyerek niyetini açıkça belli eder. Babası onu tanımada kararsızdır, bu kararsızlık öteki olarak babayı Jacob’ın karşısına koyar. Babanın oğluya ilişkisindeki kararsızlık, Hegel’in efendi ve köle karşıtlığını beyaz insan ve siyah insan arasındaki karşıtlık üzerinden okuyan Frantz Fanon’un bu karşıtlığı yorumlarken belirttiğine benzer şekilde, ölümüne mücadelelerini doğurur (Fanon, 2020, p. 172). Bir insan, belki hayatını bahis konusu yapmadan bir kişi olarak tanınabilir, lakin bu tanınma bağımsız bir varlık olarak tanınması anlamına gelmez (Buck-Morss, 2009, p. 56). Jacob, kendine karşı gördüğü babasıyla bir kere daha borç sözleşmesi adı altında ölüm kalım mücadelesine girer. Sözleşmeyi kabul eden baba, kendi lehine olacak şekilde, sözleşmeye parayı istediği zaman geri alabileceği ibaresini ekler. Böylelikle eşitsiz ilişkileri ve ölümüne mücadeleleri yeniden başlar. Ardından babası hiç beklenmedik zamanda parasını geri isteyince, ona karşı mahkeme yoluyla mücadele eden Jacob babasının tavrını “yalnızca iplerin kendi elinde olduğunu göstermek istiyor” şeklinde yorumlar. Bu süreçte avukatlık sınavlarına girip başarılı olunca babasının ofisine gider ve “mahkemede beni yenemedin, beni artık rahat bırak” der. İşte bu noktada babası Jacob’a “yoksa ne yaparsın” diye çıkışarak mücadeleyi kızıştırır. “Bana bir şey yap” diye onu tahrik edince Jacob bir şey yapmadan bakar. Bunun karşılığında babası ona saldırır, onu düşürür, ona bıçak atar. Jacob ise onunla kavga eder, ama eline geçen fırsata rağmen onu öldürmeden kaçır. Zira babası karşısında bir korku, ölüm korkusu duyar.

Hegel’in insanlar arası ilişki biçimlerinden biri olarak işaret ettiği, asıl amacı tanınma olan bu mücadelenin sırf saygınlık için tarafların hayatlarını tehlikeye atmasını gerektirdiği hatırlandığında, Jacob karşısında babası hayatını tehlikeye atan olarak efendi konumunu doldururken Jacob ise bundan kaçan biri olarak köle konumunda kalır. Efendi karşısında köle, hayatı tehlikeye atmada sonuna kadar gitmeyen kimsedir. Oysa efendi olmanın yolu yenmek ya da ölmektir (Kojève, 2015, p. 88). Bu bakımdan efendi olarak baba karşısında Jacob, yenilgiye uğrar. Sebebi, girdiği mücadelede babasının onun hayatını ona bağışlamasıdır. Tıpkı oğlu gibi bilinip tanınmak isteyen efendi olarak babanın bu durumda elde ettiği şey amaçladığıyla aynı olmaz. Çünkü karşısındaki bir köledir. Köle, bir insan olmayıp, herhangi nesne, hayvan vs. ile aynı statüdedir. Bu nedenle efendi tam olarak doyuma ulaşamaz. Hegel’in de işaret ettiği gibi, tanınma mücadelesinde doyuma ulaşacak olan köledir. Zira efendi, efendiliği içinde donmuştur (Kojève, 2015, p. 94). Zaten efendi olduğu için, ayrıca efendi olmak üzere insanlaştırıcı istek doğrultusunda eylemde bulunmasına gerek yoktur. Oysa kölede sabit ve yerine oturmuş hiçbir şey yoktur. Kölelik, kölenin köle olmak istemediği için kendini değiştirme gücünü barındırır. Nitekim borcu sebebiyle emeğini satmak zorunda kalan Jacob, iş gücüne katılarak yaşamını

dönüştürme gücünün farkına varır. Oysa efendi olarak babası, oğlunun çalışmasının sonucu olan ücretine el koyarak isteğine ulaşmak ister. Fakat bu doyum, borç ile sınırlıdır. Jacob'ın borcunu ödemesi veyahut borçsuz kabul edilmesiyle birlikte efendinin doyumu yarıda kalır. Nasıl ki Hegel'de (2011, p. 127) efendi, kölenin üretime katılma yoluyla elde ettiği güçten çalışmaması, sadece kölenin ürettiklerini tüketmesi sebebiyle yoksun kalıyorsa, aynı şekilde babanın Jacob'ın ücretine el koyması, ücreti elde etmek üzere Jacob'ın giriştiği olumsuzlayıcı eylemlerin getirdiği güçten efendi olarak babayı yoksun bırakır.

Durumunu değiştirme gücü, öz-bilince ve özgürlüğe erişme gücüdür. Kendisini çalışma ile duyurur. Hegel'in efendi ve köle arasındaki mücadelede köle lehine çizdiği bu tabloyla uyumlu olarak babası karşısında yenilen Jacob, arzuladığı saygınlığı çalışma yaşamında yavaş yavaş elde etmeye başlar. Emek, insanın kendi kendini gerçekleştirmesinin bir biçimidir (Fraser, 1998, p. 170). Hem baba hem de Jacob saygınlık istemesine rağmen, Jacob kendi hayatını kaybetme tehlikesini göze alamayarak efendinin, yani babasının bir öz-bilinç olduğunu kabul eder. Ölüm kalım mücadelesini sürdürmek, tanınma arzusunun eksik kalması anlamına gelir. Benzer bir şekilde efendi olarak baba da Jacob ile kavga eder, fakat onu öldürmez. Aksi takdirde öz-bilinç olarak varlığını kurması mümkün olmaz. Tanınma mücadelesinde "eğer efendinin amacı kendini kabul ettirmekse, savaşın sonunda hasmının hayatını bağışlamalı ve onun yalnızca özerkliğini yok etmeli, onu köleleştirmelidir" (Bumin, 1998, p. 39). Nitekim baba ile Jacob'un ölüm kalım mücadelesinde yaşamlarını bağışlamalarına bağlı olarak, Jacob babasının saygınlığını kabul eden taraf olurken baba ise kabul edilen olur.

Baba için Jacob, bir nesneden ibarettir, öz-bilinç değildir. Dolayısıyla mücadeleden kaçarak babasının gücünü tanıyan Jacob'ın tanınması aslında gerçek bir tanıma olmaz. Babanın varlığı bir nesne tarafından tanınır. Oysa Hegel'in belirttiği gibi, gerçek kabul farklı bir öz-bilinç gerektirir (2011, p. 128). Kölenin, yani Jacob'ın öz-bilinç olması ise, babanın/efendinin ölümüdür: köle olmaması demektir. Oğul öz-bilinç olunca babanın kendini kabul ettirme biçimi olarak efendiliği gerçek bir doyuma ulaşmaktan uzak kalır. Efendinin karşılıklı kabul edilme amacına, gerçek doyuma ulaşması mümkün değildir. Buna ulaşacak olan köledir. Mücadelenin başında öz-bilinçten yoksun olan köle, efendiyle diyalektik mücadelesi sonunda öz-bilince sahip olur. Öz-bilince ulaşmasında efendisinin yaşamını tehdit etmesinden duyduğu korku faktörü ve korkuya sebep olan efendisiyle mücadelesinde isteğini çalışmaya yöneltmesi etkindir. Korku yoluyla kendi varlığını duyumsayan köle, kendinde bir varlık olmaktan çıkıp kendi için haline gelir (Houlgate, 1998, p. 98). Köle, savaşta ve sonrasında efendinin hizmetinde çalışırken, efendinin gücünün kendisinde uyandırdığı korkuyu duyar. Korku köleye biyolojik varoluşunun bilinçli varoluşu için gerekli olduğunu öğretir. Korku ile köle kendi kendisinin bilincine varır (Hegel, 2011, p. 130). Efendinin ya da başka belirli bir varoluşun insan gerçekliğinin tümünü oluşturmadığını öğretir. Nitekim babasıyla girdiği mücadelede babasının şiddeti ve gücü karşısında mücadeleyi ileriye taşıyamayan Jacob, duyduğu korku sayesinde kendisine babasından bağımsız bir dünya kurma olanağı yakalar. Ondan korkmayan, aksine onu öldürmesi için üzerine giden babası karşısında Jacob, korkusunun yardımıyla gerçekliğini yeniden şekillendirir. Efendisinden korkan, varlığını koruma uğruna efendisinin isteklerini karşılayacak hizmeti üreterek, yani çalışma yoluyla sağ kalan ve böylelikle efendisinden özgür olduğu bir dünya kurma olanağı yakalayan köle gibi Jacob da kendini çalışma hayatına verir. Hegel'de insanın çalışmasının öncelikli sebebi "doğuştan getirdiği eğilimlerini, anlık isteklerini bastırmasına, ertelemesine yol açan korku" duygusudur (Bumin, 1998, p. 44). Korkunun getirdiği çalışma hayatının kapsadığı disiplin köleye varoluşunun bilgisini kazandırır (Houlgate, 2011, p. 98). Disiplinli çalışma ve itaat olmadan tek başına korku duygusu insanın içe kapanmasını ve sessizliğini arttırmaktan başka bir işe yaramaz. Bu da kişinin açıkça kendi için haline gelememesini ifade eder (Hegel, 2011, p. 130; Houlgate, 1998, p. 98). Kölenin "çalışma" aracılığıyla korkusunu yönetmesine benzer şekilde, babası tarafından tanınma, saygınlık elde etme isteğiyle girdiği mücadelenin ölüm kalım mücadelesine dönüşmesi karşısında Jacob'ın korkusu onu çalışma yaşamına

yönlendirir. Köle “kendi öz bilincini sözcüğün tam anlamıyla içinde salt yabancı bir bilinç olarak görünmüş olduğu çalışmanın kendisinde kazanır” (Hegel, 2011, p. 130). Kölenin bu kazanımları için korku ve çalışma zorunludur. Babası karşısında korku duyan Jacob da çalışma yaşamı sayesinde isteğini hayvansal istek düzeyinden kurtarır, babasını öldürme isteğinin getireceği anlık doyum karşısında daha insancıl olan kültürel ve sosyal doyuma yönelir.

Çalışma Etkinliği Yoluyla Özgürlüğe Erişim

Çalışma, kölenin öz-bilincinin ve özgür yaşamının kuruluşu açısından işlevseldir. Kölenin kendi iç doğasıyla ve dış doğasıyla, verili olanla ilişkisi çalışma yoluyla değişir (Bumin, 1998, p.48). Çalışma, kölenin öz-bilincini sağlamlaştırma ve özgürlüğe erişme olanağıdır. Zira köle, dış dünyanın nesnelere olumsuzlayıp dönüştürerek kendi özerkliğinin kesinliğinin bilincine varır. Bu bilinç Jacob’ın yaşamında önce annesiyle, ardından babasıyla girdiği mücadelede kurulur. Efendinin sadece istemesi ve isteğini kolayca doyurabilmesi ile ortaya koyduğu benliğine paralel olarak baba, Jacob’ın üzerindeki keyfi istekleriyle benliğini gösterir. Onunla girdiği alacaklı ilişkisinde keyfi bir şekilde oğlunun kontrolünü kendi elinde tutmak, böylelikle onun tarafından tanınmak ister. Fakat Jacob’ın çalışma yaşamında başarılı olması ve borcunu ödemesiyle babanın isteği kesintiye uğrar. Babanın isteği anlık istek seviyesinde kalır. Bu bakımdan baba, efendi olarak, isteğini kolaylıkla doyuran birisidir. Bu da onun herhangi bir canlı olmayı aşamamasına, kendi içindeki doğayı, verili olan gerçekliği aşarak insan olmayı başaramamasına neden olur. Sanki hayatının kontrolü babasının elindeymiş gibi yapmayı, yani “rol yapmayı” öğrenen Jacob böylelikle hayatının asıl sahibi haline gelir. Bu aşama, Hegel’de insanın insan haline gelmesi açısından önemli bir uğrağı ifade eder.

İsteğin güdümündeki baba karşısında Jacob, köle olarak, belli bir amaçla yapılan eylemle, yani çalışmayla nesneyi dönüştürürken kendini eğitir, bilinçlendirir. Bu, çalışma etkinliğinin hem nesneyi hem de öz-bilinç olarak insanı yaratması gereği böyledir (Bumin, 1998, p. 47). “Diyalektiğin öbür ucundaki köle, kendi iç doğasını ölümü göze almaktan korktuğu için yenemediğinden, çalışma yoluyla dış doğayı yener ve kendini doğadan ayıran yönün bilincini elde eder” (akt. Gültekin, 2018, p. 29). Çalışma yoluyla, bilinçli ve istekli bir varlık olan insanın devingen yapısı ortaya çıkar: Verili varlığı dönüşüme uğratarken kendisi de dönüşür. Başlangıçta efendi, şeyler üzerinde iktidardır. Nesne üzerindeki iktidarı öteki üzerinde iktidar kurmasını sağlar. Efendinin nesne üzerindeki iktidarını ötekini tabiiyeti altında tutması takip eder. Fakat efendi oluşu gereği çalışmaması sebebiyle nesneyi dönüştürme gücünden yoksun olan efendi, nesneyle köle dolayımıyla ilişki kurar. Nesne üzerinde çalışan kölenin çalışması bağımlılığından kurtulma olanağını yaratır (Houlgate, 1998, p. 96). Çalışmanın içerdiği bu yaratma durumu çalışmada gizlice bulunan tinsel yöne ve özgürleşme olanağına işaret eder (Fraser, 1998, p. 170). Yaşamı boyunca babasıyla ilişkisinde varlığını korumak üzere isteğini dış dünyaya çeviren Jacob, dış dünyayla birlikte kendisini de dönüştüren olumsuzlayıcı eylem olarak insanı somutlaştırır. İnsan eylemsel bir varlıktır ve bu eylem de öncelikle çalışmanın, emeğin eylemidir. Annesiyle birlikteyken erkenden iş hayatına atılan Jacob, çeşitli işlerde çalışır. Ardından kendi işini kurar ve bir tütün dükkânı satın alır. Burada başarısız olmasının ardından hep kendisinden kaçtığı, bağımsız bir yaşam hayali kurmasına neden olan annesinin evine geri dönmesine rağmen orada çok kalmaz. İş arayışını sürdürür ve yarıda bıraktığı okuluna uygun olarak avukatlık bürosunda çalışır. Yazı işleriyle uğraşır. Bilmediği şeyleri öğrenip işleri yürütmeye başlarken aynı zamanda kişisel gelişimini artırır. Çeşitli diller öğrenip yazma kabiliyetini geliştirir. Farklı davalarda büronun önemli bir avukatının asistanlığını yapar. Böylelikle babasıyla girdiği mücadelede beliren, onu hayvanların isteğiyle aynı seviyeye düşüren isteğini işleme fırsatı bularak kendi kendini aşar. Çalışma, köle olarak Jacob için verili dünyadan başka, Jacob’ın özgür, efendi olduğu bir dünyanın yaratım olanağıdır. Jacob’ın sıkı çalışması sayesinde kariyerinde hızla yükselmesi, efendi olduğu bir dünyaya efendisini öldürmek zorunda kalmadan ulaşması, Hegel’de (Kojève, 2015, p. 95) kölenin çalışma yoluyla efendiyi öldürmeksizin yaşama kudreti kazanmasındaki gibi, efendisini yenmesi anlamına gelir. Bu nedenle kazandığı başarılar sonucunda Jacob babasının karşısına son kez çıkıp

“artık seni yendim, beni rahat bırak” deme gücüne kavuşur. Borç ilişkisi üzerinden babasına bağlanan Jacob’ın başarıları babasının arzusunun tam doyumuna ulaşmasını engeller. Çünkü bir kazanç olarak parayı kazanan baba olmayıp Jacob’tır. Parayı kendisi kazanmayan babanın arzusu bu nedenle yarım kalır. Efendi olarak baba, nesnenin bağımlı tarafını kendine alır. Nesnenin bağımsız tarafını, “onu işleyip dönüştürme ve farklılaştırarak yeni bir değer haline getirme gücünü” (Houlgate, 1998, p. 96) köleye, yani oğluna bırakır.

Jacob’ın söz konusu yaşamını kurmasında, mevcut varlığına ve özgür konumuna ulaşmasında efendi olarak babasından duyduğu korkunun rolü büyüktür. Diğer bir deyişle efendi, kölenin öz-bilince ulaşmasında bir katalizördür. Filmde bu hususun farkında olduğunu gösteren baba, Jacob’ın mevcut durumuna erişmesinde asıl rolün kendisine ait olduğunu, o olmasaydı Jacob’ın kendi bilincinin farkına varamayacağını diyaloglarında vurgular. Nitekim babasıyla bağına tamamen koparmak üzere onun ofisine giden Jacob, avukatlık belgesi aldığı için kendisini tebrik etmek isteyen babasını “hayatım boyunca beni engellemiş birinin elini sıkmam” diyerek reddeder. Bu ret karşısında Jacob’ın bulunduğu yere gelmesinde kendisinin rolünün farkında olan baba “ya da yardım etmiş” diyerek oğlunun suçlayıcı cümlesine karşılık verir. Arend, böylelikle oğluna karşı borç ilişkisi üzerinden gösterdiği savaşçı tavrı haklılaştırırken, Jacob babasının bu tavrında hep kendisini yönetmek, yani filmde söylendiği şekliyle “ipleri elinde tutmak isteyen biri”ni görür. Özgürlüğünün biricik engeli babasıdır. Özgürlüğüne kavuşmak için dış dünyaya yönelir, burada çeşitli işlerle uğraşır, kendisini geliştirir, avukatlık eğitimi alır ve en sonunda bir avukatlık bürosunda gelinebilecek en üst noktaya ulaşır. Girdiği büroya “dünyanın kapılarının ona açıldığı yer” muamelesi yaparak, “artık beni kimse tutamaz” der. Babasına olan borcunun ona muhtaç, bağılı olması anlamına gelmediğini, ondan korkmadığını belirtir.

Avukatlık belgesini alışının kutlandığı büroda yaptığı konuşmada Jacob, “herkesin kendine ait yetenekleri vardır. Keşfedip ilerlemelidir. Savaşacak bir amacı olan ve o amaç için her şeyini feda etmeye hazır olan bir insan bütün engelleri aşar ve hepsini geride bırakır” der. Jacob’ın hayatına bakıldığında annesiyle, yaşadığı mahalleyle, iş dünyasıyla Jacob’ın ilişkileri savaş verdiği alanlar olarak görünür. Fakat bunlar arasında en önemlisi, Jacob’ı güdüleyen, özgürlüğüne doğru mücadeleye sevk eden babasıyla kurduğu gerilimli ilişkidir. Babası onu hep zorlamış, onun ölümüne bir mücadeleye girmesine neden olmuştur. Tek başına babasından duyduğu korku gerçekte Jacob’ı daha çok köleleştirecek bir korkudur. Bu nedenle Hegel’in kölenin köle konumundan kurtulmasında duyduğu korkuyu yetersiz bulmasına, efendi haline gelmenin korkudan daha fazlasını, yani çalışmayı gerektirdiğine işaret etmesine paralel olarak, Jacob korkusunu çalışma eylemi yoluyla yönetir.

Jacob, babasının onunla kurduğu ilişkideki duygu durumunu öfke olarak görür. Kendisine duyduğu öfkeyi etrafına yansıttığını düşünür. Onunla karşılaştığında ondan uzak durmak için elinden geleni yapsa da yokluğunda babasının aklını daha çok kurcaladığını belirtir. Babasının varlığını kendi varlığı açısından tehdit olarak algılar ve daha fazla onun şiddetini üzerine çekmeyecek şekilde “çalışma” yoluyla dış dünyaya yönelip tehdidi savuşturmaya çalışır: “Efendiden korkmak ve bunu bilmek yetmez. Aynı zamanda bu korku karşısında yaşamını devam ettirmek, yaşamak da gerekir. Bu onun yasalarına boyun eğmektir. Böylece var oluş dönüşüme uğratılır” (Kojève, 2015, pp. 100). Babasını doğrudan öldürmek yerine, girdiği borç ilişkisiyle yaşamının ve varlığının kontrolünü onun eline vermiş gibi görünen Jacob, böylelikle aslında kendisinin efendi olduğu bir başka dünya kurarak babası karşısında hayatta kalma şansına kavuşur. Çalışmak, kontrol altında tutma arzudur. Nesneyi biçimlendirip şekillendirmektir. Nesneyle bu olumsuz ilişki nesnenin formu, kalıcı bir şekli haline gelir. Çünkü çalışan için nesne bağımsız bir şeydir. Biçimlendirici eylemlilik olarak çalışma bireylik, kişilik veya bilincin saf kendi için varlığıdır. İşçi olarak bilinç nesnenin bağımsız varlığında kendi bağımsızlığını görür (Houlgate, 1998, p. 97).

Çalışma yoluyla efendisine bilme gücünü gösteren, ürettiği şeylerde kendi varlığını fark eden köleye paralel olarak Jacob’ın etkinlikleri insansal etkinlikler olarak belirir. Efendiden,

yani babasından korkusu onun yaşamında ilerlemesine neden olur. Bu bakımdan çalışma, onun özgürlüğünün yolunu açar. Efendiye bağımlılığı sebebiyle özgürlük fikrine sahip olan köle, onu gerçekleştirmek için mücadeleye girer. Özgürlüğe sahip olmak için özgürlüğün bilgisine sahip olmak gerekir (Kojève, 2015, p. 51). Köle karşısında efendi, zaten özgür olduğu için onun bilgisinden yoksundur. Çalışmanın sunduğu fırsatlardan çalışmanın ürünlerini tüketmesi ve çalışmaya ihtiyaç duymaması nedeniyle yararlanamaz. Sadece isteğini doyumak ister, bildiği tek yol ise ölümüne mücadeledir. Fakat son durumda onu tanıyacak olan kişi bir köle olduğu için efendinin doyumunu asla tam olarak gerçekleştirmez. Bu bakımdan efendinin durumu bir açmazdır. Ya kendisini ya karşı tarafı öldürmeden doyuma ulaşamaz (Kojève, 2015, p. 48). Nitekim ne kadar çalışırsa çalışsın babası karşısında köle olarak bulunan Jacob'ın babasını tanıması tam bir tanıma olmaz ve baba doyuma ulaşamaz. Bu nedenle sürekli oğlundan onu öldürmesini ister. Onu öldürmeyen oğlu karşısında bir kavga sonrasında kendisi yaşamına son vermeyi tercih eder.

Ölümü tercih eden babası karşısında çalışma yoluyla öz-bilince erişen Jacob, aynı zamanda özerk bir varlık olduğunun, yani özgür olduğunun bilincine kavuşur. Fakat özgürlüğün bilincinde olmakla özgürlüğü gerçekleştirmek aynı anlama gelmez. İnsan sadece diğer insanlarla ilişki içinde özgür olabilir. Özgürlüğün koşulu olan diğer insanlarla ilişki içinde olmada işaret edilen ilişkinin niteliği, kişi ile diğer insanların birbirlerini karşılıklı olarak tanınması etrafında anlamını bulur. Bir kişinin ya da grubun kendi normlarını keyfi bir şekilde diğerlerine dayattığı yerde bulunmayan özgürlük durumunda insanlar normları karşılıklı bir biçimde üstlenirler (Pinkard, 2012, p. 470). Bu nedenle özgürlüğü gerçekleştirmenin yolu bireylerin kimliklerinin özneler-arası tanınmasıdır. İnsanın diğer insanlarla çatışmasını getiren bu talep ile birlikte toplum "iletişim içinde yaşanan bir özgürlük durumu" haline gelir (Honneth, 2016, p. 22). Özgürlüğün vuku bulduğu toplumsal yaşamın arkasında tanınma mücadelesi vardır. Jacob'ın özgürlüğünün gerçekleşmesi için sosyal yaşamında diğer insanlar tarafından da tanınması gerekir. Kendisinin özgür bir insan olduğuna dair sahip olduğu bilinci diğerlerine kabul ettirip nesnel bir hakikat haline getirmelidir.

Söz konusu nesnelleşmede Jacob'ın çalıştığı avukatlık bürosu işlevsel olur. İnandığı yeteneklerini gerçekleştirmek üzere kendini işine adan Jacob dünyada herhangi bir sevgi ilişkisi kurmaktan kaçınır. Büroda ondan hoşlanmasına rağmen sevgisine karşılık alamayan bir kadınla ilerleyen zamandaki karşılaşmalarında yaptığı sohbette Jacob'ın yükselerek varlığını aşmaya dönük hırsı iyice görünür olur. Avukatlık belgesini aldığı için onu tebrik eden kadına doktora başlayacağını söylemesi üzerine kadın "onu başarıyla bitirirsiniz. Her zaman başardınız" diye yanıt verir. Jacob ise "bu daha başlangıç. Sonra uzmanlaşmam gerekiyor. Her şey ondan sonra başlayacak. Tabi aynı yerde saymayacağım" yanıtıyla karşılık verir. Bir süre sonra da yemin edip avukat olduğunda kendisine ilişkin şunları belirtir: "İstediğim her şeyi elde etmişim. Aynı zamanda elimde hiçbir şey yoktu." Bunun sebebi olarak babasıyla girdiği mücadeleyi görür ve babasını hayatından tamamen çıkartma isteği duyar. Onu bu durumdan sorumlu tutar. Hayatının engelleyicisi babasıdır, başkası değil. Bu yüzden kavgaya tutuşurlar. Babası Jacob'tan onu öldürmesini ister, fakat Jacob bunu yapmaz ve kaçır. Hayatı boyunca düşman gördüğü bu adamı neden öldürmediği sorusuna "babayı öldürmek aptalca" diyerek yanıt verir. Böylelikle efendinin mevcudiyetinin kendi varlığı ve öz-bilinci için zorunluluğunu tanır. Onunla girdiği mücadele sayesinde dış dünyaya yönelip burayı çekip çevirmeye başladığını ve bu süreçte kendi karakterini, özgürlüğünü inşa ettiğini kabul eder. Artık efendiden özgürdür, onun varlığı Jacob'ın engeli değildir. Yaşamının kontrolü elindedir, bunun farkında olduğu için de babasını öldürmenin Jacob için bir anlamı kalmaz. Anlamı olan babası ile girdiği karşılıklı tanınma mücadelesidir. Zira bu mücadele sayesinde bir özne başka bir özne yoluyla "belli bazı yetileri ve özellikleri" üzerinden tanınmış olduğunun farkına varır. Tanınma mücadelesi içinde kendi kimliğinin biricik unsurlarını tanır (Honneth, 2016, p. 41). Babası ile mücadele sürecinde öğrenmeye ve kendini geliştirmeye açık yapısını işleme olanağı bulan Jacob, kendi varlığının daha çok bilincine varır. Jacob'ın kendine

özgü kimliğini deneyimlediği tanınma mücadelesi en sonunda bu kimliğin toplumsal olarak onaylandığı bir durum doğurur.

Bireyin kendi kendisiyle çelişik durumlarından kurtulduğu bu aşama, kültür dünyasının parçası olduğu bir aşamadır. Kültür dünyasının insanı, düşünen, yaratan bir varlıktır (Hegel, 2008, p. 53). Benzer bir şekilde kültürel bir varlık haline gelen Jacob, bu dünyada kendi yargısını kendisi üretir. Kültür dünyasındaki insan, bağımsız bir ben, bir bilinç taşıyıcısı olarak “kişi” haline gelen bir varlıktır (Hegel, 2008, p. 53). Kişi olarak Jacob, kendine uygun bir varlık alanı kurar. Bu alanda özgürlük egemendir. Gücünü istediği gibi kullanabilir. Hegel’de özgürlüğün tam anlamıyla tesis edilmesi sürecinin sonunda “düşünen insan”ın görünür olmasıyla benzer şekilde Jacob yaşamının kontrolünü eline alır. Düşünen insan, aynı zamanda özgür insandır. İnsanı mutsuzluğa sürükleyen Tanrı ya da efendi şeklindeki bir aşkınlıktan yaşamında iz yoktur. Bu yokluk Jacob’ın özgürlüğü açısından zorunludur. Zira insanın özgürlüğü onun her türlü aşkınlığı (efendi, tanrı vs.) olumsuzlamasına bağlıdır. Kölenin öz-bilincini kazanarak şey, nesne vs. olmadığını, maddi doğasını dönüştüren bir özne olduğunu göstermesi bu olumsuzlamanın temel biçimidir (Buck-Morss, 2009, p. 54). Filmde bu gösterimi gerçekleştiren Jacob, özne haline gelirken özgürlüğünün de sahibi olur.

Sonuç

Karakter filminin, özellikle de filmde öne çıkan Jacob’ın eylemlerinin, Hegel’de insan varlığının oluşumunda önem kazanan bilinç ve özgürlük ilişkisi bağlamında anlamlandırılabilmesi için düşünülen yol çıkan bu çalışma açısından, Jacob, hayatının ilk yıllarında önce annesine, ardından babasına bağımlılığı ve onlarla mücadelesi içinde özgürlüğünü somutlaştırılmaz. Zaman içinde avukatlık belgesini alıp avukat olarak büroda tanınmasıyla özgürlüğe erişmiş gibi görünmesine rağmen, hala hayatta olan ve onunla çatışan babasının varlığı onu tehdit ettiği için özgürlüğünü tam anlamıyla tözselleştiremez. Özgürlüğünü gerçekten somutlaştırabilmesi babasının varlığının kendisi için bir anlamı olmadığını düşünebilmesine, diğer bir deyişle akıl etmesine bağlıdır. Nitekim filmin son sahnesinde babasını öldürme olanağı olmasına rağmen bunu aptalca bulup kendi yaşamına geri dönerek Jacob, Hegel’in “düşünen insan”ı haline geldiğini gösterir. Kendini bilen bilinç olarak Jacob’ın bir diğer bilinç olarak babası ile mücadelesi bilincinin kendi içine çekilir. Kendini bilme süreci içinde kendine ötekileşen bilinç açısından babası bir anlam ifade etmemeye başlar. Onun mücadelesi artık kendi kendisiyledir.

Babası ile mücadelesi sayesinde varlığını kuran Jacob, avukat olur ve dış dünyada saygınlık elde eder. Söz konusu özgürlüğü, efendinin açmazını sergileyen ve en nihayetinde ölümü seçmesiyle sonuçlanan mücadelelerinde, intihar eden babanın mirasını oğluna bıraktığını belirten vasiyeti ile taçlanır. Babasının vasiyetinde “oğlum” diyerek seslendiği Jacob, böylelikle hukuksal bir kişilik olarak hem babası tarafından tanınır hem de özgürlüğün sahibi olur. Hukuksal bir kişi olmak, kişi kavramı tarafından işaret edilen babanın maskesinden (*persona*) kurtulmak ve kendi maskesine sahip olmaktır. Hegel’de (1991, pp. 61) özgürlüğün kendi kendisine verdiği bir mevcudiyet biçimi olan mülkiyetten bahsetmek için kişiliğin kazanılması zorunludur. Sadece kendi kendisiyle ilişki içinde, yani özgür olan Jacob’ın özgürlüğünden bahsetmeye izin veren ayrı kişiliğini kazanması, annesinden kopmasında olduğu kadar malların sözleşmelerle değiş tokuş edildiği ekonomik ve hukuksal ilişkiler alanına girmesinde görünür. Bu alanlarda özneler, birbirleriyle hak sahibi kişiler olarak ilişki kurarlar. Son durumda babası tarafından oğul şeklinde tanınıp “mirasçı” haline gelme, yani babasınınkinden bağımsız bir kişilik kazanma olanağına kavuştuğu gözlemlenen Jacob, böylelikle babasıyla mücadelesi sırasında elde etmeye başladığı toplumsal tanınmasını tamamlayarak özgürlüğünü tam anlamıyla gerçekleştirme olanağına kavuşur. Babası tarafından hak sahibi olarak tanınmasıyla özgürlüğü taçlanan Jacob, bütünüyle toplumsal açıdan tanınmış olur. Zira, tanınma mücadelesini ayrıntılandıran Axel Hanneth’in (2016, p. 135) işaret ettiği gibi, hak sahibi olmakla toplumun bir üyesi olarak tanınmak aynı şeydir.

Hak yoluyla insan, toplumun diğer üyeleriyle paylaştığı özellikleri kavrarırken aynı zamanda üyeler tarafından bu özellikler üzerinden tanındığını, onaylandığını da fark eder. Söz konusu farkındalık kişinin öz saygısını artırır. Öz saygısı mücadele sürecinde geliştiği görülen Jacob'ın bunu koruması babası ile mücadelesinde bölünen ve mücadeleyi kendi içine çeken bilincin kendini ve dış dünyayı anlamlandırma şekline bağlı hale gelir. Artık Jacob'ın bilinci, kendi kişiliğinin, karakterinin bilincidir. Dünyada süreceği yaşam, kendi isteği ve iradesinin yönetimi altındadır.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Buck-Morss, Susan (2009), *Hegel, Haiti and Universal History*, Pittsburg: University of Pittsburg.
- Bumin, Tülin (1998), *Hegel- Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi*, İstanbul: YKY.
- Fanon, Frantz (2020), *Siyah Deri Beyaz Maskeler*, çev. Orçun Türkay, İstanbul :Metis.
- Fraser, Ian (1998), *Hegel and Marx The Concept of Need*, Edinburg: Edinburg University Press.
- Geels, L. (Yapımcı) & Van Diem, M. (Yönetmen). (1997). *Karakter* (Sinema Filmi). Hollanda: First Floor Features Almerica Film.
- Gültekin, Gökhan (2018), "Hegel'in Efendi-Köle Diyalektiği Çerçevesinde Spartacus (Spartaküs) Filmi Üzerine Düşünceler", *Sinefilozofi*, 3(5), 25-44.
- Gros, Frédéric (2020), *İtaat Etmemek*, çev. Zeynep Büşra Bölükbaşı İstanbul: YKY.
- Hegel, Georg W. (1991), *Hukuk Felsefesinin Prensipleri*, çev. Cenan Karakaya, İstanbul: Sosyal.
- Hegel, Georg W. (2008), *Hegel- Fikir Mimarları 1*, çev. Nejat Bozkurt, İstanbul: Say.
- Hegel, Georg W. (2011), *Tinin Görüngübilimi*, çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea.
- Heidegger, Martin (2020), *Hegel'in Tinin Fenomenolojisi*, çev. Kaan H. Ökten, İstanbul: Alfa.
- Honneth, Axel (2016), *Tanınma Uğruna Mücadele*, çev. Şükrü Karakoç, İstanbul: İthaki.
- Houlgate, Stephan (1998), *The Hegel Reader*, New Jersey: Blackwell.
- Kojève, Alexandre (2015), *Hegel Felsefesine Giriş*, çev. Selahattin Hilav, İstanbul: YKY.
- Pinkard, Terry (2012), *Hegel*, çev. Mehmet B. Albayrak, İstanbul: İş Bankası.
- Türkyılmaz, Çetin (2011), "Hegel'de Gerçekleşme Kavramı" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 197-205.